

ZAKON O VRAĆANJU (RESTITUCIJI) IMOVINE CRKVAMA I VERSKIM ZAJEDNICAMA¹

"Službeni glasnik RS", br. 46/2006

Glava prva

OSNOVNE ODREDBE

Predmet uređivanja

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se uslovi, način i postupak vraćanja imovine koja je na teritoriji Republike Srbije oduzeta od crkava i verskih zajednica, kao i od njihovih zadužbina i društava (u daljem tekstu: crkve i verske zajednice), primenom propisa o agrarnoj reformi, nacionalizaciji, sekvestraciji i drugih propisa koji su doneseni i primenjivani u periodu od 1945. godine, kao i svim drugim aktima kojima je vršeno oduzimanje te imovine, bez tržišne naknade.

Osnovna načela

Član 2.

Vraćanje oduzete imovine zasniva se na načelima: jednakog pravnog tretmana svih crkava i verskih zajednica; njihove autonomije volje u pogledu pokretanja postupka; zaštite pravne sigurnosti sadašnjih savesnih vlasnika i trećih lica, kao i na načelima hitnog postupanja.

Značenje izraza

Član 3.

Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:

1) pod propisima iz člana 1. ovog zakona podrazumevaju se propisi AVNOJ-a, DFJ, FNRJ i SFRJ, kao i propisi NR Srbije i SR Srbije, kojima je posle Drugog svetskog rata, po raznim osnovama ili bez osnova, država u sopstvenu korist ili u korist drugih pravnih ili fizičkih lica, oduzimala imovinu od crkava i verskih zajednica;

2) pod aktima oduzimanja podrazumevaju se pravni akti koji su imali neposredno dejstvo, kao što su propisi, presude, odluke, rešenja, drugi pravni akti, kao i materijalne radnje državnih organa, putem kojih je imovina oduzimana;

3) pod obveznicima vraćanja, odnosno isplate naknade podrazumevaju se Republika Srbija, privredna društva i druga pravna ili fizička lica koja su vlasnici imovine i koja su prema ovom zakonu u obavezi da vrate oduzetu imovinu ili isplate novčanu naknadu;

4) pod teritorijom Republike Srbije podrazumeva se i teritorija Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija.

Prioritet prirodne restitucije

Član 4.

Oduzeta imovina vraća se, po pravilu, u prirodnom obliku ili se naknađuje u vidu druge odgovarajuće imovine, a tržišna novčana naknada isplaćuje se samo ako vraćanje u prirodnom obliku ili u vidu druge odgovarajuće imovine nije moguće.

Primena drugih propisa

Član 5.

---

¹ Zakon objavljen u "Službenom glasniku RS", br. 46/2006 od 2. juna 2006. godine. Stupio na snagu 10. juna 2006. godine, a primenjuje se od 1. oktobra 2006. godine. Zahtevi za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade, mogu se podnositi ovim zakonom obrazovanoj Direkciji za restituciju do 30. septembra 2008. godine. Zakon je zabranio od 1. maja 2006. godine bilo kakvo raspolaganje predmetnom imovinom.

Na rešavanje pitanja koja nisu uređena ovim zakonom, primeniće se odredbe zakona kojima su uređeni svojinskopravni, obligacioni, stambeni i drugi imovinski odnosi.

Prava i obaveze iz ovog zakona ostvaruju se u skladu sa zakonom kojim se uređuje opšti upravni postupak, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Glava druga

SUBJEKTI PRAVA I OBAVEZA

Subjekti prava na restituciju

Član 6.

Pravo na vraćanje imovine pripada crkvama i verskim zajednicama, odnosno njihovim pravnim sledbenicima, u skladu sa važećim aktima crkava i verskih zajednica.

Subjekti obaveza

Član 7.

Obveznik vraćanja nepokretnosti, odnosno isplate novčane naknade je Republika Srbija, privredno društvo ili drugo pravno lice koje je u momentu stupanja na snagu ovog zakona vlasnik oduzete imovine.

Ako privredno društvo ili drugo pravno lice dokaže da je svojinu na nepokretnosti steklo teretnim pravnim poslom, po tržišnoj ceni u vreme prenosa prava svojine ili drugog prava koje u sebi sadrži pravo raspolaganja, to privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ostaje vlasnik nepokretnosti, a Republika Srbija je obveznik isplate novčane naknade.

Lice iz stava 2. ovog člana, koje je steklo pravo svojine ili drugo pravo koje u sebi sadrži pravo raspolaganja na nepokretnosti na osnovu pravnog posla za koje u vreme prenosa nije plaćena tržišna cena, obveznik je vraćanja nepokretnosti iz stava 1. ovog člana.

Zaštita savesnih sticaoaca i stečenih prava

Član 8.

Fizička lica, koja su u međuvremenu zakonitim (teretnim ili besteretnim) pravnim poslom stekla pravo svojine na imovini koja je bila oduzeta crkvama i verskim zajednicama, nisu obveznici njenog vraćanja ili isplate novčane naknade.

Ako je imovina koja je predmet vraćanja prešla iz državne, odnosno društvene u privatnu svojinu na osnovu nezakonitih, odnosno fiktivnih pravnih akata i poslova, obveznik vraćanja ili isplate tržišne novčane naknade je pravno, odnosno fizičko lice koje je na dan stupanja na snagu ovog zakona neosnovano obogaćeno od te imovine. Ako takvo lice ne postoji, obveznik plaćanja novčane naknade je Republika Srbija.

Nezakonitost, odnosno fiktivnost pravnih akata i poslova iz stava 2. ovog člana utvrđuju se u sudskom postupku.

Glava treća

PREDMET VRAĆANJA I OBEŠTEĆENJA

Imovina koja se vraća

Član 9.

Predmet vraćanja su nepokretnosti koje su u momentu oduzimanja bile u vlasništvu crkava i verskih zajednica, i to: poljoprivredno zemljište; šume i šumsko zemljište; građevinsko zemljište; stambene i poslovne zgrade, odnosno idealni delovi takvih zgrada; stanovi i poslovne prostorije; pokretne stvari od kulturnog, istorijskog ili umetničkog značaja.

Glava četvrta

OBLICI VRAĆANJA IMOVINE

I. VRAĆANJE U NATURALNOM OBLIKU

Vraćanje iste ili druge imovine

Član 10.

Obveznik vraćanja dužan je da crkvi, odnosno verskoj zajednici vrati pravo svojine i državnine na nepokretnosti koja je bila oduzeta, ako je u približno istom obliku i stanju u kome je bila u vreme oduzimanja.

Ako se imovina ne može vratiti u celini, moguće je delimično vraćanje, s tim da se za razliku u vrednosti plati tržišna naknada.

Izuzeci od vraćanja u naturalnom obliku

Član 11.

Nepokretnost se ne vraća ako je izvan pravnog prometa, odnosno ako se na njoj ne može steći pravo svojine, odnosno pravo korišćenja, kao i ako bi usled njenog vraćanja došlo do bitnijeg ometanja rada i funkcionisanja državnih organa, javnih zdravstvenih, kulturnih ili obrazovnih institucija ili drugih javnih službi i ako bi u tom slučaju nastupila nesrazmerna šteta.

Nepokretnost se ne vraća ako bi njenim vraćanjem bila bitno narušena ekonomska, odnosno tehnološka održivost i funkcionalnost privrednog subjekta u čijoj se svojini nalazi i ako bi se znatno otežalo poslovanje tog subjekta (enormnim gubicima, otpuštanjem većeg broja zaposlenih, nemogućnošću obavljanja delatnosti i sl.).

Izuzetno od st. 1. i 2. ovog člana, vatiće se nepokretnost koja je u imovini obveznika bez pravnog osnova ili ako je obveznik dao u najam, zakup ili drugi tome srodan odnos.

Pravni položaj zakupca nepokretnosti

Član 12.

Zakupac nepokretnosti koja je predmet vraćanja ima pravo da, pod uslovima predviđenim ugovorom, koristi nepokretnost za svoju delatnost za period koji je neophodan za prilagođavanje njegovog poslovanja izmenjenim uslovima, ali ne duže od dve godine od dana pravnosnažnosti rešenja o vraćanju imovine, s tim što se crkva, odnosno verska zajednica i zakupac mogu i drukčije sporazumeti.

Pravna sudbina tereta

Član 13.

Nepokretnosti se vraćaju oslobođene hipotekarnih tereta koji su nastali od momenta njihovog oduzimanja do dana stupanja na snagu ovog zakona.

Za potraživanja koja su bila obezbeđena ovim teretima garantuje Republika Srbija, uz pravo regresa prema hipotekarnom dužniku.

Ponovo uspostavljanje službenosti

Član 14.

Službenosti izbrisane podržavljenjem, ponovo se uspostavljaju, ako se time ne narušavaju prava trećih lica.

Vraćanje kulturnih, istorijskih ili umetničkih dobara

Član 15.

Pokretne stvari od kulturnog, istorijskog ili umetničkog značaja vraćaju se u svojinu crkvi, odnosno verskoj zajednici, a ako su sastavni deo zbirki javnih muzeja, galerija i drugih srodnih ustanova, odnosi u pogledu njihovog daljeg korišćenja između crkve, odnosno verske zajednice i držaoca stvari uređuju se ugovorom.

II. NOVČANO OBEŠTEĆENJE

Novčana naknada

Član 16.

Ako se nepokretnost koja je predmet vraćanja po ovom zakonu ne može vratiti, crkva, odnosno verska zajednica ima pravo na novčanu naknadu u državnim obveznicama izdatim u tu svrhu ili u novcu ako je obveznik isplate naknade fizičko ili pravno lice.

U slučajevima iz stava 1. ovog člana, crkva, odnosno verska zajednica i obveznik mogu se sporazumeti da crkvi, odnosno verskoj zajednici pripadne druga imovina.

Utvrđivanje vrednosti

Član 17.

Visina naknade za oduzetu imovinu utvrđuje se prema stanju te imovine u momentu oduzimanja, a prema njenoj vrednosti u vreme donošenja prvostepenog rešenja.

Direkcija za restituciju će utvrditi metodologiju za utvrđivanje vrednosti imovine iz stava 1. ovog člana.

Državne obveznice

Član 18.

Ako je obveznik vraćanja Republika Srbija, naknada se isplaćuje u obveznicama Republike Srbije kojima se može trgovati na organizovanom tržištu ili van organizovanog tržišta, u smislu zakona koji uređuje tržište hartija od vrednosti.

Obveznice iz stava 1. ovog člana izdaje se pod uslovima i u rokovima određenim opštim zakonom kojim se uređuju pitanja vraćanja i obeštećenja za oduzetu imovinu.

Sredstva za izmirenje obaveza po osnovu izdatih obveznica obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije.

Uračunavanje primljenog i izgubljena dobit

Član 19.

Vraćena imovina i isplaćena naknada crkvama i verskim zajednicama po dosadašnjim propisima, uzimaju se u obzir i uračunaće se u obračun naknade po ovom zakonu.

Ne može se zahtevati naknada štete po osnovu izgubljene dobiti zbog nemogućnosti korišćenja, odnosno upravljanja oduzetom imovinom, kao i po osnovu njenog održavanja u periodu od dana oduzimanja do njenog vraćanja.

Pravo na regres

Član 20.

Crkva, odnosno verska zajednica koja je svoju ranije oduzetu nepokretnost vratila na osnovu teretnog pravnog posla ima pravo regresa u novcu od Republike Srbije.

Glava peta

POSTUPAK ZA OSTVARIVANJE PRAVA

Direkcija za restituciju

Član 21.

Obrazuje se Direkcija za restituciju (u daljem tekstu: Direkcija), kao posebna organizacija.

Delokrug Direkcije

Član 22.

Direkcija vodi postupak i odlučuje o zahtevima za vraćanje imovine, odnosno za isplatu novčane naknade ili obeštećenje, pruža stručnu pomoć podnosiocima zahteva i obveznicima vraćanja, vodi propisane evidencije, izveštava Vladu tromesečno o obavljenim poslovima iz svoje nadležnosti i obavlja druge poslove propisane zakonom.

Podnošenje zahteva

Član 23.

Postupak za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade ili obeštećenje pokreće se zahtevom koji se podnosi Direkciji.

Stranke u postupku

Član 24.

Stranke u postupku za vraćanje imovine jesu:

- crkva, odnosno verska zajednica, ili njen pravni sledbenik;
- obveznik vraćanja;
- drugo pravno ili fizičko lice koje, radi zaštite svojih prava ili pravnih interesa ima pravo da učestvuje u postupku.

Rok za podnošenje zahteva

Član 25.

Zahtev za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade ili obeštećenje može se podneti najkasnije do 30. septembra 2008. godine.

Podaci i dokumentacija uz zahtev

Član 26.

Zahtev za vraćanje imovine, odnosno isplatu naknade ili obeštećenje sadrži naročito sledeće podatke:

- 1) o vrsti, veličini i lokaciji imovine na koju se zahtev odnosi;
- 2) o aktu oduzimanja, načinu i vremenu oduzimanja.

Uz zahtev se prilaže:

- 1) isprava o oduzimanju imovine ili navod o službenom glasilu u kome je objavljen akt, uz konkretno navođenje predmeta oduzimanja;
- 2) dokaz o svojstvu podnosioca zahteva, tj. da li je on neposredni raniji vlasnik ili njegov pravni sledbenik;
- 3) ako se zahtev odnosi na nepokretnost podnosi se i izvod iz javne knjige u koju se vrši upis nepokretnosti, kao i podaci iz katastra zemljišta ili druge isprave koje bliže određuju te podatke;
- 4) zahtev može da sadrži i druge podatke koji su od značaja za utvrđivanje opravdanosti zahteva.

Službeno obezbeđenje dokaza

Član 27.

Ako su podnosiocu zahteva nedostupne isprave iz člana 26. ovog zakona, Direkcija će po službenoj dužnosti od obveznika vraćanja ili trećih lica da zahteva dokaze o verovatnosti postojanja prava.

Obveznici vraćanja i treća lica dužni su da Direkciji podnesu sve dokaze i dozvole uvid u isprave i podatke koji su potrebni za kompletiranje dokumentacije o zahtevu, pod pretnjom novčane kazne.

Predlog za sporazum i poravnanje

Član 28.

Uz zahtev za vraćanje imovine i u toku postupka do donošenja rešenja stranke u postupku mogu predložiti sporazumno rešenje o imovinskim pitanjima.

Crkva, odnosno verska zajednica, kao podnosilac zahteva, može u toku postupka, na osnovu predloženog sporazuma, da zaključi poravnanje sa obveznikom vraćanja.

Direkcija će strankama u postupku ukazati na mogućnost zaključenja sporazuma ili poravnanja i pružiti im pomoć u njegovom zaključenju vodeći računa o tome da sporazum, odnosno poravnanje ne bude u suprotnosti sa prinudnim propisima i da je izvršivo.

Ako se postignuti sporazum ili poravnanje odnosi samo na deo imovine koja je predmet zahteva, Direkcija će postignuti sporazum, odnosno poravnanje uneti u svoje rešenje.

Postignuti sporazum ili poravnanje ima snagu izvršne isprave.

Sadržina rešenja

Član 29.

Direkcija utvrđuje sve činjenice i okolnosti od značaja za odlučivanje o zahtevu, donosi rešenje kojim odlučuje o oduzetoj imovini, o subjektu prava na restituciju, o obliku, obimu i vrednosti imovine, o obveznicima za predaju imovine i uslovima vraćanja, kao i o načinu i rokovima za izvršenje rešenja.

U rešenju o vraćanju imovine se označava da se imovina vraća ili da se daje naknada, odnosno obeštećenje.

U rešenju o vraćanju imovine izdaje se i nalog nadležnim organima za izvršenje rešenja, kao i za brisanje eventualnih tereta i odlučuje o troškovima postupka.

Rešenjem o naknadi, odnosno obeštećenju, nalaže se subjektu obaveze da u roku ne dužem od tri meseca izvrši svoju obavezu, pod pretnjom prinudnog izvršenja.

Izmene u javnim knjigama

Član 30.

Izmene stanja u zemljišnim ili drugim javnim knjigama na osnovu izvršnog rešenja Direkcije, sprovode se po službenoj dužnosti.

Rok za donošenje rešenja

Član 31.

Direkcija je dužna da rešenje povodom zahteva donese i dostavi strankama u postupku najkasnije u roku od šest meseci od dana podnošenja uredno sastavljenog zahteva.

Danom podnošenja uredno sastavljenog zahteva smatra se i dan kada je nepotpuni zahtev u celini dopunjen.

Pravo na tužbu

Član 32.

Protiv rešenja Direkcije ne može se izjaviti žalba, ali se može pokrenuti upravni spor.

Izvršenje odluka

Član 33.

Izvršno rešenje ima snagu izvršne isprave i na osnovu njega može se sprovesti sudsko ili administrativno izvršenje.

Rešenje o vraćanju imovine, novčanoj naknadi, odnosno obeštećenju izvršavaju:

- sudovi, ako se vraća nepokretnost, odnosno uspostavlja pravo svojine na drugoj nepokretnosti ili ako se vraćaju pokretne stvari od kulturnog, istorijskog ili umetničkog značaja;

- Ministarstvo finansija, ako se daje naknada u obveznicama ili isplaćuje novčana naknada.

Administrativne takse

Član 34.

Stranke u postupku povodom zahteva za vraćanje imovine po ovom zakonu ne plaćaju administrativne takse.

Glava šesta

IZVRŠAVANJE ZAKONA

Donošenje akata za izvršavanje zakona

Član 35.

Direktor Direkcije propisuje obrasce koji će biti korišćeni u postupku koji vodi Direkcija.

Glava sedma

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 36.

Od 1. maja 2006. godine nije dozvoljeno bilo kakvo raspolaganje imovinom koja je po odredbama ovog zakona predmet vraćanja, niti zasnivanje hipoteke, zaloge ili zakupa na toj imovini.

Pravni poslovi i pravni akti koji su u suprotnosti sa odredbom stava 1. ovog člana ništavi su.

Zabrana iz stava 1. ovog člana prestaje da važi danom donošenja konačnog i izvršnog rešenja Direkcije kojim se odlučuje o zahtevu za vraćanje imovine.

Član 37.

Podnošenje zahteva i odlučivanje o pitanjima iz ovog zakona dopušteno je bez obzira na to da li je do stupanja na snagu ovog zakona sud ili drugi državni organ pravnosnažno već odlučivao o zahtevu za vraćanje, odnosno za isplatu naknade, u slučaju kad zahtevu nije udovoljeno.

Član 38.

Vlada će postaviti direktora Direkcije u roku od mesec dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 39.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije", a primenjivaće se počev od 1. oktobra 2006. godine.